

A rendőrség megalakulása a városban

A Vörös Hadsereg bevonulása után szovjet városparancsnok kezébe került a hatalom. Kíséretében érkezett Hódmezővásárhelyre VAS Zoltán (**I.sz. melléklet**) s együttes céljuk a közigazgatás újjászervezése, illetve a kommunista párt helyi szervének létrehozása volt. Elsőként a polgárőrséget szervezték meg 1944. X. 9-től, a testület élére KARÁCSONYI Ferenc állt. Később a polgárőrségből alakult meg az új rendőrség, amelynek irányítása így a Magyar Kommunista Párt (MKP) kezébe került.¹

1945. januárjában az Ideiglenes Nemzeti Kormány kinevezte KARÁCSONYI Ferencet Szeged, Hódmezővásárhely és Csongrád megye főispánjává. Emiatt a polgárőrség (amely hamarosan rendőrséggé alakult át) irányítását át kellett engednie. A posztra addigi helyettese, a szociáldemokrata ZOMBORY István került. A rendőrség vezetése egyre fontosabb hatalmi kérdéssé vált. A rendőrség feladata volt a háborús bűnösök felkutatása is, ezért a Nemzeti Bizottság 1945. III. 24-én javasolta, hogy a rendőrségben kétfős politikai osztályt hozzanak létre.² Ez után alakult meg az ÁVO elődszervezete a városban. A politikai osztály élére VEREBES Tibor ügyvéd került, aki ekkor még az MKP tagja volt.³ A posztról később pártközi értekezlet döntött.⁴ A döntés értelmében a politikai osztály vezetését és a rendőrkapitányi posztot is az MKP kapta meg. A szociáldemokrata ZOMBORY Istvánt ekkor leváltották a rendőrség éléről (a szovjet városparancsnok felajánlotta neki, hogy lépjen be az MKP-ba, ám ő ezt visszautasította⁵), utóda a kommunista VAD János lett. A politikai osztály vezetését NAGY Zoltán kapta. A szociáldemokratáknak be kellett érnie a rendőrkapitány-helyettesi poszttal, amit PAPP Lajos kapott meg.⁶ NAGY Zoltánt a háború alatti tevékenysége miatt a szociáldemokraták élesen támadták. Egy újabb pártközi értekezleten a Szociáldemokrata Párt (SZDP) elérte, hogy a politikai osztály élére helyette egy szociáldemokratát állítsanak BANGÓ János rendőr százados személyében.⁷

A rendőrkapitány, VAD János szintén kezdettől fogva a támadások keresztútjében került. VAD János célja már 1944-ben a proletárdiktatúra volt. Rendőrkapitányként igen agresszív, türelmetlen vezetőnek bizonyult. Ellene főleg a kisgazdák indítottak támadást, különösen azért, mert 1945 nyarán még ők voltak a rendőrkapitányi poszt várományosai.⁸ 1945 novemberében, már a választások után, rendkívüli közgyűlést kívánt összehívni a Független Kisgazdapárt (FKGP), mert a párt szerint VAD János nem tudta biztosítani a vagyon- és jogbiztonságot, a rendet és közéleti tisztaságot; a lezajlott zavargásokat nem tudta elfojtani, sőt nyilvános kijelentései arra utaltak, hogy ő adott erkölcsi alapot ezen atrocitásoknak; a választások előtt indokolatlanul több mint 60 főt internáltatott. A beadványt az FKGP a főispánnak, a törvényhatósági bizottságnak és a belügyminiszternek is el akarta küldeni. 1945. XI. 19-én azonban pártközi értekezletet tartottak, ahol a kisgazdák elfogadták, hogy nem csinálnak botrányt, s cserébe az MKP eltávolítja VAD Jánost a városból.⁹ VAD János működésével pártja sem volt megelégedve; zavarta őket, hogy ERDEI Ferenc belügyminiszter utasítása ellenére sem szállította át a mezőhegyesi internálótáborba a helyi nyilas vezetőket.¹⁰ 1945 decemberében le is váltották a rendőrség éléről (utóda a szintén kommunista MÓNUS István lett),¹¹ de csak 1946 májusában távozott a városból.¹²

A rendőrség a további pártpolitikai harcokban

Hódmezővásárhelyen tehát kezdettől fogva erős pozíciókat épített ki az MKP a rendőrség szervezetében. Eleinte azonban úgy tűnt, hogy az SZDP képes lesz megvetni a lábát a testületen belül. Hamarosan kiderült azonban, hogy a kommunisták kizárólagosan uralni akarják a rendőrséget, amely kezdettől fogva beavatkozott a pártpolitikai küzdelmekbe, hatalmi tényezővé vált. E harcokban a kommunista rendőri vezetők a szövetségesnek tekintett baloldali, valamint a reakciónak titulált kisgazda vezetéssel szemben egyaránt felléptek.

Legkevesebb súrlódás talán a Nemzeti Parasztpárttal (NPP) adódott, amely Hódmezővásárhelyen gyenge szervezeti étellel bírt és szorosan együttműködött a kommunistákkal. A párt talán nem is ambicionálta magát a rendőrségen belüli pozíciók megszerzésére. Emellett az is igaz, hogy az NPP-ről viszonylag kevés primer forrás maradt fenn. Az igazoló eljárások kapcsán viszont a Parasztpárt is sérelmeket élhetett át. Mivel a nem közalkalmazottak részére a „demokratikus pártok” is kiadhattak igazolásokat, ilyeneket az NPP is kiadott. 1945 nyarán azonban arról panaszkodott, hogy igazolásait a rendőrség nem fogadja el, mondván, hogy az NPP nem politikai párt. A Nemzeti Bizottság helyt adott a panasznak és átíratban közölte a rendőrséggel, hogy a demokratikus pártok ellen semmiféle

kijelentést ne tegyenek; az NPP épp olyan demokratikus párt, mint az MKP vagy az SZDP.¹³ (Figyelemre méltó, hogy az FKGP-re az irat nem utalt.)

A rendőrség politikai osztályának egyik legfontosabb feladata a háborús bűnösök felkutatása volt. Hódmezővásárhelyen is előfordult, hogy a baloldali pártok politikai leszámolásra használták a nyomozásokat és alaptalanul vádolták meg az előző rendszer közigazgatási és politikai vezetőit. Elsősorban LÉNÁRT János korábbi országgyűlési képviselő esete érdemel említést, akit azzal vádolták, hogy képviselőként nem tett semmit annak érdekében, hogy meggátolja Magyarország háborúba sodródását; Hódmezővásárhelyen háborús hírverést, propagandát végzett beszédeiben; a Magyar Élet Pártja (MÉP) és a Nemzeti Munkaközpont helyi elnökeként demokrácia-ellenes szervezetekben vállalt tisztségeket, illetve 1941. XI. 18-án zsidóellenes intézkedések meghozását követelte. Az egyik igazoló bizottság kérte internálását, amit VAD János rendőrkapitány 1945. VII. 6-án foganatosított. 1945 decemberében még szabadlábra került, de 1946. VI. 13-án előzetes letartóztatás alá helyezték, másnap született ügyében vádirat. 1946. VIII. 23-án a legtöbb vádpont alól felmentették LÉNÁRT Jánost. Az ítélet szerint a vádlott szociális, sőt baloldallal szimpatizáló magatartást tanúsított, képviselőként a kisemberek érdekében lépett fel, a háborút ellenezte, nem volt németbarát és zsidóellenes. A MÉP helyi elnökeként végzett tevékenységéért bűnösnek találták ugyan, de mivel a posztot csak 1940. töltötte be, így elévülés miatt felmentették. Ugyanakkor a munkaközpont elnöki posztjának elvállalása miatt – bár a tanúvallomások ottani szerepét is egyértelműen pozitívnak találták – 9 havi börtönre ítélték, amit internálása és előzetes letartóztatása révén kitöltött.¹⁴

1945-ben a választójogból lényegében csak a háborús bűnösnek tekinthető személyeket zárták ki. Ezt az MKP vásárhelyi vezetői közül néhányan hibásnak tekintették; véleményük szerint jóval szélesebb kört kellett volna megfosztani a voksolás lehetőségétől.¹⁵ Erre nem került sor és a szavazók összeírását végző bizottságok sem követték el jogszabály-ellenes kizárásokat. Bár mintegy 500 szavazó kimaradt az összeírásból, de ez adminisztratív hiba volt, nem szándékos politikai manőver. A kihagyott választókat felszólamlásuk után természetesen jegyzékbe is vették.¹⁶ A választók összeírása kapcsán a városban egyetlen politikai kifogás támadt: a VAD János vezette rendőrséget azzal vádolták, hogy MKP-utasításra rendőrhatalósági őrizetbe vett (internált) több személyt, hogy ezáltal megfosssa őket a választójoguktól. Az MKP visszautasította a vádakot.¹⁷

1946-ban a rendőrség működése egyre hangsúlyosabban a helyi politikai élet „gleichschaltolására” irányult. Az MKP célja az lett, hogy a rendőrség segítségével felszámolja a helyi kisgazda vezetést, illetve hogy teljesen kiszorítsa a rendőrség vezetéséből a szociáldemokratákat.

A baloldali pártok, és különösen a kommunisták, a helyi kisgazda vezetést kezdettől fogva reakciónak, a régi rendszert kiszolgálónak tartották. Támadást azonban csak akkor indítottak ellene, miután a szálamítaktika országos szinten is megindult 1946. február–március folyamán. A „reakció” elleni első tüntetésre 1946. II. 14-én került sor, amikor – még az MKP titkárának jelentése szerint is – „*egyed elvtársaink személyes bosszútól vezérelve elragadták magukat*”, tehát atrocitások történtek kommunisták részéről.¹⁸ Másnap tartották a törvényhatósági bizottság évnegyedes rendes közgyűlését, ahol ERDEI István, az SZDP alföldi titkára bírálta a rendbontókat, sőt a velük szemben erélytelen rendőrséget is és arra kérte a pártokat, hogy tartózkodjanak az ilyen tüntetésektől. MÓNUS István rendőrkapitány is elismerte, hogy a rendőrség hibázott; ennek oka, hogy a rendőrök kiképzése még nem fejeződött be. Kérte a pártokat, hogy még négy hónapig tartózkodjanak a tüntetésektől, addig befejeződik a legénység kiképzése.¹⁹ A kérés ellenére 1946. III. 11-ére az MKP ismét tüntető felvonulást és nagygyűlést szervezett a „reakció” ellen, amit 1946. III. 15-én újabb húszezres demonstrációval támasztottak alá.²⁰ Az eseményeken nem történt rendbontás.

A Kisgazdapárt elleni harcban a politikai rendőrség szerepe egyre hangsúlyosabb lett. A pártba beépített ügynökök részt vettek annak gyűlésein és jelentéseket írtak arról. 1946. III. 23-án az FKGP szervező gyűlést tartott, ahol OLÁH Sándor kisgazda titkár is felszólalt. Ügynöki jelentés szerint arról is beszélt, hogy a várost hozzá nem értők vezetik. Lehet valaki jó ács, vagy kőműves, de ettől nem lesz senki jó közigazgatási vezető, mivel azt évekig kellene tanulni. Közölte: nem bízhatunk abban a rendőrségben, amely belterületen sem tud rendet tartani. Végül sokat sejtetően azt mondta: vannak, akik egy életen át nem tudtak vagyont szerezni, most pedig másfél év alatt képesek voltak rá.²¹ OLÁH Sándor beszédét hosszan ismertette a kisgazda lap is, de a fenti állítások zömét a cikk nem tartalmazta. Utalt viszont az újság arra, hogy a B-lista élét az FKGP ellen használják fel. A cikk bevezetője még örömet fejezte ki, hogy a kisgazda gyűlésen megjelent a politikai rendőrség helyi vezetője, BANGÓ János.²² 1946. III. 30-án a beszéd miatt OLÁH Sándort kihallgatta a politikai rendőrség. Ő egyedül azt

tagadta, hogy a bírált vezetők korábbi foglalkozását (ács, kőműves) említette volna. Ennek következtében BANGÓ János 1946. IV. 1-jén internálta OLÁH Sándort, mivel szerinte a beszéd a demokratikus vezetők elleni ellenszenv keltésére, illetve a beszolgáltatási rendszer elleni fellépésre irányult, s ezért OLÁH Sándor „itt-tartózkodása és szabadonléte az állam, a közbiztonság, a termelés és a honvédelem érdekeire, a közrendre, a közbiztonságra, valamint a munkáspártok együttműködésére veszélyes és káros”.²³ A véghatározat ellen legalább 150 fő tiltakozott írásban a kisgazda gyűlés résztvevői közül: „tanúvallomásunkkal bizonyítani kívánjuk, hogy az indokolás OLÁH Sándor beszédét nem tükrözi vissza, mert az itt kiragadott részletek hamisan tüntetik fel a beszéd szellemét és tendenciáját”. A határozat ellen fellebbezett OLÁH Sándor és a Kisgazdapárt is, kifejtve, hogy a beszédet a határozat torzítva adta vissza. Ennek ellenére az jogerőre emelkedett és OLÁH Sándort a szentesi internálótáborba szállították. OLÁH Sándor ezután felülvizsgálatot kért az ügyben, s május 22-én RAJK László belügyminiszter ennek alapján megszüntette az internálást.²⁴

BANGÓ Jánost, a rendőrség politikai osztályának vezetőjét RAJK László az eset miatt leváltotta. Az SZDP városi Végrehajtó Bizottsága sérelemnek tekintette BANGÓ János leváltását, s szükség esetén az országos vezetéshez, illetve interpellációval a belügyminiszterhez kívánt fordulni. Az MKP a két munkáspárt Összekötő Bizottságának ülése után támogatta is BANGÓ János visszavételét és maga is rosszalta, hogy leváltása épp „egy bizonyos ügy” (OLÁH Sándor szabadon bocsátása) mellett történt.²⁵ Az SZDP panaszára közölték, hogy ez szolgálati érdekből történt, s BANGÓ János helyére ugyancsak szociáldemokrata tiszt érkezett. Az utód azonban csak tagsági könyve szerint volt SZDP-s, működése inkább az MKP iránti szimpátiáira utalt. Ráadásul október közepén őt is leváltották, s helyére ekkor már MKP-tag, KOTROCZÓ Mátyás érkezett. Az SZDP arra hivatkozott, hogy 1945. év végén pártközi megegyezés volt, ami szerint a helyi rendőrkapitány kommunista ezredes, a politikai osztály vezetője pedig szociáldemokrata százados lesz. Ezt a megegyezést az MKP felrúgta, nemcsak azért, mert kommunistát tett az ÁVO élére, hanem azzal is, hogy KOTROCZÓ Mátyás csak hadnagyi rangú volt.²⁶ Ugyanakkor az SZDP által háborús bűnösnek tekintett NAGY Zoltán továbbra is a rendőrségen maradhatott.²⁷ Az SZDP és az MKP rendőrséggel kapcsolatos harcához tartozott még az alábbi eset is.

ERDEI István már a városi közgyűlés 1946. februári ülésén támadta a rendőrséget, mire NAGY Zoltán durva támadást indított ellene. Válaszul ERDEI István a maga nyers stílusában arcátlan, „rendőrfőhadnagyi egyenruhában járó kalandor”-nak nevezte NAGY Zoltánt, aki „csatornahangú közlemény”-ben támadta őt. NAGY Zoltán személyiségi jogainak megsértése miatt sajtópert indított ERDEI István ellen. Ennek eredményeként 1948. júniusában ERDEI Istvánt elmarasztalták és 2000 Ft pénzbírságra ítélték.²⁸

A B-listázás a közigazgatás mellett a rendőrség állományát is érintette. BANGÓ János után még hat szociáldemokrata tisztet távolítottak el, további hármat rendelkezési állományba helyeztek.²⁹ 1947. őszén a hódmezővásárhelyi rendőrségen 36 szociáldemokrata rendőr volt 100 kommunista mellett; a tisztek közt még rosszabb volt az arány. Az ÁVO állományában csak kommunisták voltak, az ÁVO élén pedig már csak egy alhadnagy állt.³⁰

1947-ben a rendőrséget már kizárólag a kommunisták irányították Hódmezővásárhelyen. A testület munkáját egyre inkább a politikai szempontok motiválták. Ennek során felléptek a létrejövő ellenzéki pártok szervezése ellen. A városban előbb (márciusban) a Magyar Szabadságpárt, majd pedig augusztus folyamán a Magyar Függetlenségi Párt megszervezésére történt kísérlet. Mindkét esetben a párt országos vezetője, SÜLYOK Dezső, illetve PFEIFFER Zoltán részvételével szerveztek meg zászlóbontó nagygyűlést. Az MKP által felheccelt tömegek mindkét gyűlést botrányba fullasztották. A rendbontások ellenére a rendőrség egyik alkalommal sem volt hajlandó felosztatni a két párt gyűlését meggátoló tömeget. SÜLYOK Dezső és PFEIFFER Zoltán csak rendőri védelem mellett tudta elhagyni a rendezvény színhelyét. Pártjaik működése hamarosan lehetetlenné is vált. A városban valamennyi ellenzéki párt működését ügynökök figyelték meg. Ezek közé tartozott az FKGP is, amely 1946-ban ellenzékbe vonult hódmezővásárhelyen.³¹ Az MKP által irányított rendőrség ezt követően Hódmezővásárhelyen is részt vett a kék cédulás csalások végrehajtásában, majd 1948-ban fő feladata az FKGP helyi vezetőinek, illetve a város kulákká minősített gazdáinak megfigyelése és perbe fogása lett. Első számú célszeméllyé egészen 1948-ig OLÁH Sándor vált, akit már 1946-ban internáltak.

Jegyzetek:

- ¹ HERCZEG: 22-30.p. ; KOVÁCS: 14-15.p.
- ² MNL CsML HVL XVII. 1., 1945. márc. 24-i jkv.
- ³ Kinevezéséről nem találtam iratokat, azonban 1945. VI. hó végén ő adta át a politikai osztályt utódjának NAGY Zoltánnak.
MNL CsML HVL op.cit. XXIV. 28., 1945. VI. 28. és 1945. VI. 30.
VEREBES 1947-ben már a Polgári Demokrata Párt tagja volt, sőt képviselőjelöltje lett.
- ⁴ Az értekezlet a Nemzeti Bizottság keretein kívül ült össze, de a Nemzeti Bizottság is javaslatot adott a főkapitány és a politikai osztály vezetőjének személyére is.
BALÁZS: 94.p.
- ⁵ MNL CsML Magyar Szocialista Munkáspárt Archívuma 54. f. 6/6. öe. 30-32. p.
- ⁶ - Az értekezlet jegyzőkönyvét nem sikerült felkutatni. Eredményéről ERDEI István számolt be.
PIL 283.f. 16/281. öe., 34. p. ; MNL CsML HVL op.cit. XVII. 1. 1945. ápr. 21-i jkv.
- Egy rendőrségi jelentés szerint NAGY Zoltán 1945. VI. 1-től vette át a politikai osztály vezetését.
ÁBTL 1.1. 328. d. 22. t. 23. p.
- ⁷ - A Nemzeti Bizottság már júniusban BANGÓ Jánost ajánlotta a politikai osztály élére.
MNL CsML HVL op.cit. XVII. 1. 1945. jún. 21-i jkv.
- Ennek ellenére 1945. VII. 1-jén NAGY Zoltán vette át az osztályt.
PIL op.cit. 283.f. 16/282. öe., 172.p. ; MNL CsML MSZMP Arch. op.cit. 54. f. 6/12. öe., 47.p.
- BANGÓ János kinevezésére csak 1945. X. 16-án került sor.
ÁBTL op.cit. 1.1. 328. d. 22. t. 46-47. p.
- ⁸ PIL op.cit. 274.f. 16/126. öe., 155. p.
- ⁹ Loc.cit. 274.f. 15/55. öe., 31-35. p.
- ¹⁰ - PIL op.cit. 274.f. 15/55. öe., 38-44.p.
- VAD János e magatartásának az volt az oka, hogy az internáltakat saját hasznára dolgoztatta a városban, emiatt azok sokszor szabadon jártak-keltek a városban. VAD János leváltása után utóda a vásárhelyi internálótábor fel is oszlatta.
MNL CsML HVL op.cit. XVII. 1. 1945. dec. 22-i jkv. ; Loc.cit. XXI. 501.a., 45/1945. biz. főisp.
- ¹¹ ÁBTL op.cit. 1.1. 328. d. 22. t., 145.p.
- ¹² Ekkorra azonban az MKP megyei bizottsága Szentesen már torkig volt KARÁCSONYI Ferenc főispánnal és OLÁH Mihállal is, akik szoros szövetséget alkotva szintén frakcióztak és nem tartották be a pártutasításokat. Ez a két vezető a háttérből mindig irányította az MKP helyi szervezetét, noha OLÁH Mihályt 1946. tavaszán leváltották vásárhelyi párttitkári posztjáról. (Utóda SZENTI Sándor lett.) OLÁH Mihály és KARÁCSONYI Ferenc még 1946. végén is a VAD János-frakció tagjai ellen harcolt, amikor VAD János már nem is volt a városban.
PIL op.cit. 274.f. 25/48. öe., 7., 9. és 14. p. ; Loc.cit. 48-50. p.
- ¹³ MNL CsML HVL op.cit. XVII. 1., 1945. jún. 9-i jkv., + 339/1945. Nemz. Biz. határozat (jún. 18.).
- ¹⁴ A Népbíróságok Országos Tanácsa az ítéletet 1946. XII. 2-án helybenhagyta.
MNL CsML op.cit. XXV. 8., NB 625/1946.
- ¹⁵ Szerették volna kizárni az 1939-ben a nyilas pártokra, sőt a MÉP-re szavazókat is. Így csak a korábbi ellenzéki szavazók és az újonnan választójogot kapott személyek voksolhattak volna.
- ¹⁶ BARACS: 79-80.p.
- ¹⁷ Belügyminiszeri rendelet intézkedett is arról, hogy 1946. IX. 16-a után internálást épp a választások miatt nem szabad végezni. VAD János azonban „úgy hallotta”, hogy ezt a rendeletet módosítani fogják, mivel „nagyszámú nyilas és volksbundista áramlik vissza a választás megzavarása céljából”.
PIL op.cit. 274.f. 16/127. 74. p.
- ¹⁸ MNL CsML MSZMP Arch. op.cit. 23.f. 8. öe., 29.p.
- ¹⁹ A kilengéseket még az MKP tagjai is elítélték.
- ²⁰ - MNL CsML HVL op.cit. XVII. 1., 1946. márc. 8-i jkv. ; MNL CsML MSZMP Arch. op.cit. 23.f. 8. öe., 33.p.
- 1946. III. 11-én 12-14 000 fő demonstrált.
- HERCZEG – SZIGETI: 11.p. ; GYÁNI: 8.p.
- ²¹ - OLÁH Sándor egyértelműen a főispánt és Oláh Mihályt támadta a beszédben, mivel az ő eredeti szakmájuk volt az ács és a kőműves.
ÁBTL op.cit. 3.1.9. V-41018., 7-8.p.
- ÁVO jelentés KRUSZLICZ Flórián kihallgatásáról, 1946. III. 24. Valamilyen okból az irat az 1947-es, egy évvel későbbi főispáni iratok közt maradt fenn.
MNL CsML HVL op.cit. XXI. 501.a., 53/1947. biz. főisp.
- ²² A korabeli helyi sajtó 1946. III. 27-ei tudósításában szerepelt a rendőrség elleni bírálat és az, hogy a főispánságot ketté kell osztani.
- ²³ - 237/1946. po. sz. véghatározat.
ÁBTL op.cit. 3.1.9. V-41018. 32.p.
- SALAMON: 16.p.
- ²⁴ OLÁH Sándor kiengedéséért hosszasan küzdött KERESZTES Tamás, vásárhelyi kisgazda nemzetgyűlési képviselő is.
ÁBTL op.cit. 3.1.9. V-41018. 19-26. + 33-43.p. ; ÁBTL op.cit. 3.1.5. O-9275. 359.p.
- ²⁵ Ezen eseményekről a helyi sajtó 1946. VI. 5-én és 7-én tájékoztatta olvasóit.
- ²⁶ MNL CsML MSZMP Arch. op.cit. 54.f. 6/12. öe., 44-48.p.
- ²⁷ PIL op.cit. 283.f. 16/282. öe., 169-175.p.
- ²⁸ MNL CsML op.cit. XXV. 3., B 1701/1946.
- ERDEI István 1947. őszén megismételte és részletesen kifejtette NAGY Zoltán elleni vádjait és kifogásait, miután úgy látta, hogy a perben a felperes nem törekszik az igazság felderítésére. Erdei István álláspontját a helyi sajtó 1947. X. 25-én és 1948. VI. 19-én közölte.

²⁹ MNL CsML MSZMP Arch. op.cit. 54.f. 6/12. öe., 44-48.p.

A vásárhelyi rendőrségen alig két SZDP-s hadnagy maradt. A B-listázott rendőrök listáját (pártállás nélkül, 69 névvel) közölte a Független Kisgazdapárt helyi lapja 1946. IX. 28-án. Ugyanaznap a Szociáldemokrata Párt és a Magyar Kommunista Párt helyi lapjai azt közölték, hogy a leépítés csak 43 főt érintett (ebből 27 fő önként mondott le, 16 főt pedig nyugdíjaztak).

³⁰ MNL CsML MSZMP Arch. op.cit. 54.f. 6/19. öe., 67-69.p.

³¹ BENCsik: 40-63.p.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETETEK

- BALÁZS — BALÁZS Béla: *Népmozgalom és nemzeti bizottságok 1945–1946*. Budapest, 1961, Kossuth. 222 p.
- HERCZEG — HERCZEG Mihály: Hódmezővásárhely a felszabadulástól a földosztásig. 5-63.p. In BLAZOVICH László (szerk.): *Tanulmányok Csongrád megye történetéből IX*. Szeged, 1985, Csongrád Megyei levéltár. 252 p. HU-ISBN — /Tanulmányok Csongrád megye történetéből, IX./ HU-ISSN 0133-414X.
- HERCZEG — SZIGETI — HERCZEG Mihály – SZIGETI János: *Hódmezővásárhely negyedszázados fejlődése 1944–1969*. Hódmezővásárhely, 1969, Hódmezővásárhely Városi Tanács. 48 p. HU-ISBN —
- GYÁNI — GYÁNI Imre: *A felszabadult Hódmezővásárhely 10 éve 1944–1954*. Hódmezővásárhely, 1954, Csongrád megye Tanácsa Népművelési Osztály. 16 p.

TANULMÁNYOK

- BARACS — BARACS Gabriella: Az 1945-ös nemzetgyűlési választások Hódmezővásárhelyen. In KRUSZLICZ István Gábor – KOVÁCS István (szerk.): *A Hódmezővásárhelyi Szeremlei Társaság Évkönyve 1998*. Hódmezővásárhely, 2010, Szeremlei Társaság. 97 p. HU-ISSN 1219-7084.
- BENCsik — BENCsik Péter: Politikai viszonyok Hódmezővásárhelyen 1947-ben a kékcédulás választások előtt. *Belvedere Meridionale*, XIX.évf. (2007) 5-8.sz. 40-63.p. HU-ISSN 1419-0222.

KÉZIRATOK

- KOVÁCS — KOVÁCS Mihály: *A hódmezővásárhelyi kommunisták megszerveződése és tevékenysége a főlshzabadulástól az ideiglenes nemzetgyűlés összehívásáig*. Kézirat. (Németh László Városi Könyvtár) Hódmezővásárhely, 1976.
- SALAMON — SALAMON István: *Az MKP és az SZDP egyesülésének folyamata Hódmezővásárhelyen 1944–1948*. Szakdolgozat. Hódmezővásárhely, 1976, Kézirat. (Németh László Városi Könyvtár).

LEVÉL-, IRAT- ÉS DOKUMENTUMTÁRAK

- ÁBTL — Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára.
- MNL CsML — Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltára.
- MNL CsML HVL — Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltárának Hódmezővásárhelyi Fióklevéltára
- PIL — Politikatörténelmi Intézet Levéltára.

I.sz. melléklet

VAS Zoltán

(Eredeti nevén *WEINBERGER Zoltán*, Budapest, 1903. III. 30. – Budapest, 1983. VIII. 13.
kommunista politikus, újságíró)

WEINBERGER Zoltán [VAS Zoltán] hozta létre Hódmezővásárhelyen — a Vörös Hadsereg városparancsnokával közösen — a Kommunista Párt helyi szervezetét és ahhoz kapcsolódóan a polgárőrséget, amelyből létrejött a Kommunista Párt irányítása alatt álló városi rendőrség.